

Projekti izgradnje 500 mini-hidroelektrana u Bosni i Hercegovini, s ciljem korišćenja vodnih potencijala, osmišljen je kao način zaobilazanja skupih i kompleksnih studija zaštite životne sredine, koje su neophodne kod velikih hidroelektrana. Kako voda postaje sve cenjeniji resurs, umesto njene maksimalne zaštite kantonalne vlasti vide priliku za brzu zaradu i brzim izdavanjem potrebnih dozvola podstiču sitnopreduzetničke impulse, bez obzira na ekološke i socijalne posledice takvih projekata.

Dokument objavljen u junu 2016. godine, Strateška studija o uticaju na okolinu plana upravljanja vodnim područjem Jadranskog mora na području Federacije BiH, koji je naručila federalna Agencija za vodno područje Jadranskog mora, upozorava na ugroženost voda u Hercegovini (odnosno područja Jadranskog sliva koji obuhvata tokove reka Neretve, Trebišnjice, Cetine i Krke na području Federacije BiH).

U dokumentu je predstavljeno stanje vodne infrastrukture na ovom području, koje je potpuno neprilagođeno standardima očuvanja životne sredine i zdravlja stanovništva. Na primer, većina stanovništva u Hercegovini nije priključena na kanalizacionu mrežu. Najveći grad u ovoj oblasti, Mostar, ima kanalizacionu mrežu samo u užem gradskom području, ali bez kolektora, zbog čega je Neretva zagađena i opasna po zdravlje.

Gornji horizonti na čekanju?

U izveštaju se navodi da postoji značajan pritisak antropogenih faktora na 49 vodnih tela u ovom području, a posebno se ističe rizik koji može nastati zbog izgradnje hidroenergetskih objekata u području reke Trebišnjice na teritoriju Republike Srpske, ukoliko se nastavi projekt Gornji horizonti. Projekat predviđa izgradnju nekoliko hidroenergetskih objekata i potpunu hidromorfološku transformaciju celog područja do samog ušća Neretve.

Naime, projekat bi promenama na toku Trebišnjice značajno uticao na smanjenje količine vode u susednim tokovima (Neretva i njene pritoke). U najgorem slučaju, doveo bi do povećanja saliniteta vode, što bi imalo katastrofalne posledice po poljoprivredu, kao najvažniju privrednu granu.

Priča o Gornjim horizontima pre par godina bila je aktuelna i u hrvatskim medijima, jer je Vlada RH bila uključena u projekat zajedno sa Vladom Republike Srpske. Nakon promene vlasti Hrvatskoj, priča o Gornjim horizontima je utihnula.

Međutim, na širem području Hercegovine pojavljuju se novi projekti. Energo-biznis osim devastacije prirode izaziva i bunu još nedovoljno razvijenog civilnog sektora, ali i lokalnog stanovništva. Drugi najpoznatiji hidroenergetski projekat započet je u gornjem slivu Neretve, u Ulogu, opština Kalinovik u Republici Srpskoj. Projekat HE Ulog postao je najkontroverzniji do sada, jer se do njega došlo tzv. samoinicijativnom ponudom koju je

kompanija Energy Financing Team (EFT grupa) srpskog biznismena Vuka Hamovića podnela Vladi RS-a.

Izgradnja kompleksa dodeljena je jednoj od najjačih kineskih građevinskih kompanija, Synohydro. Međutim, nakon početka radova, nekoliko havarija i smrtnih slučajeva građevinskih radnika, radovi na ovom "kapitalnom projektu" su obustavljeni.

Očigledan amaterizam dobro oslikava stihijsku koncesionu politiku, koja je pokušala da rasproda jedini prirodni resurs u regionu, a pritom nije zaposlila lokalno stanovništvo iseljenog i zapuštenog planinskog kraja severoistočne Hercegovine.

Koja infrastruktura i za koga?

Za razliku od vlasti Republike Srpske koje su se upustile u glomazne projekte, u Federaciji BiH korišćenju vodnih resursa su prišli na suptilniji način, primenom modela mini hidroelektrana.

Naime, vlasti Hercegovačko-neretvanskog kantona u poslednje vreme intenzivno izdaju koncesije za izgradnju malih hidroelektrana duž celog toka Neretve, koja je već dobroano hidroenergetski iskorišćena još iz perioda socijalizma.

U javnosti je brzo isplivalo nekoliko zanimljivih priča sa gotovo istim scenarijom: kantonalne i opštinske vlasti u brznoj proceduri izdaju dozvole investitorima, koji zatim bez adekvatnih ispitivanja i studija uticaja pokreću radove, redovno nailazeći na otpor lokalnog stanovništva.

Naime, male hidroelektrane često ne prolaze rigorozne procedure za dobijanje dozvola, a ako je to i potrebno, često se odradi šarlatanski ili u aranžmanu privatnih firmi. Jedan od takvih primera je i okretanje hidroenergetskom biznisu najboljeg bosanskog košarkaša i kapetana reprezentacije Mirze Teletovića, koji je kraj Jablanice započeo gradnju mini hidroelektrane. Naišavši na otpor lokalnog stanovništva, Mirza je mahao studijom uticaja na životnu sredinu i objašnjavao da ima "svu potrebnu dokumentaciju" za svoj prvi preduzetnički poduhvat.

„Sva potrebna dokumentacija“ postala je uskoro ultimativna floskula kojom se maše protiv svake kritike na 500 najavljenih mini-hidroelektrana, koje bi trebale biti izgrađene na području Bosne i Hercegovine u narednom periodu.

Na sličnu priču nailazimo i u naselju Buna kraj Mostara, gde se na istoimenoj reci pokušavaju izgraditi dve mini hidroelektrane, koje su izazvale aktivan otpor lokalnog stanovništva, aktivista, ali i stručne javnosti, odnosno Geografskog instituta iz Sarajeva i njegovog direktora profesora Muriza Spahića. On je u izjavi za portal analiziraj.ba upozorio na interes koji se krije iza „stručnih nalaza“ i studija uticaja na životnu sredinu: „Oni koji

naručuju te projekte, a i oni koji to rade, ne vode dovoljno računa o prirodi zbog zarade. Interesantno je da je ekološki program radio investitor, što ne postoji nigde na svetu". Na problematičnost ovakve politike prema vodnom bogatstvu upozoravaju i iz jedne od glasnijih zelenih grupa u BiH - Centra za zaštitu životne sredine iz Banja Luke. Prema njima, puno mini hidroelektrana nije održiva zamena za par velikih, štaviše: "male hidroelektrane predstavljaju proporcionalno istu pretnju za male reke kao velike hidroelektrane za velike reke".

Male hidroelektrane koje bi mogle ubrzo preplaviti hercegovačka krška polja, nastaju kao aranžman biznisa i birokratije, bez ikakvog pozitivnog uticaja na zajednicu, s obzirom da je redovno reč o jako slabo razvijenim krajevima, sa gotovo nepostojećom infrastrukturom. Dok se pravi problemi komunalne infrastrukture u Hercegovini potpuno zaobilaze, aktiviraju se infrastrukturni projekti koji iz zemlje i vode izvlače profit za nekolicinu, odnosno energiju koja će poslužiti održavanju energetske stabilnosti ostatka Evrope.

Izvor: Klimatska i energetska tranzicija Balkana